

72. Keleti Ferenc nagykövet értesülései a nemzetiségi iskolák, valamint a két kolozsvári egyetem egyesítésével kapcsolatban.¹ (Részlet.) Bukarest, 1959. április 28.

Szigorúan titkos!

[...] ² A nemzetiségi iskolák egyesítésének kérdése nyilván már korábbi gondos előkészítés alapján vetődött fel a konferencián. Erre mutat Takács Lajosnak, a kolozsvári Bolyai egyetem rektorának és néhány magyar főiskolásnak a felszólalása ebben a kérdésben. [...] ³

Az e téren már foganatosított és tervbe vett intézkedések indoklása: az Erdélyben fellépett szeparatista törekvések ellensúlyozását és felszámolását szolgálják. Nem tudom felmérni ezeknek a szeparatista törekvéseknek a nagyságát és erejét a magyarlakta vidékeken. Egyesek szerint ennek konkrét megnyilvánulása abban mutatkozik meg, hogy a magyar diákok nem szívesen tanulják az iskolákban a román nyelvet. Állítólag az elszigetelődés ismérvei más egyéb területeken is megmutatkoznak. Ha itt egy ilyen irányban erősödő tendenciáról van szó, akkor felmerül a kérdés, hogy mi okozza ezt? A romániai magyarság sovinszta, szeparatista törekvéseit ma Magyarország felől akár legálisan, akár illegálisan úgy gondolom kisebb mértékben táplálhatják, mint 1956 előtt. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy ez teljesen megszűnt volna, mert bizonyos körökben a komoly sikereket elért magyarországi életszínvonal is felkelt ilyen érzelmeket. Meg kell azonban állapítani, hogy a sovinszta és szeparatista törekvések ellensúlyozására 1956 óta a román kormány részéről számos pozitív intézkedés történt. Ezek között első helyre kell tenni az életszínvonal itteni emelésére tett intézkedéseket, amelyek egy és másban figyelemreméltóak, továbbá különböző magyar nyelvű kulturális intézmények létesítése, ezek gyakran bőkezű állami támogatása, új magyar nyelvű folyóiratok, heti- és napi sajtó kiadása.

Az élet természetesen rendkívül bonyolult és az elmúlt esztendőben nemcsak pozitív intézkedések hatottak a romániai magyarság életének alakulására, hanem negatívak is. Ha belső és nyugati reakciós sovinszta bujtogatás következtében valóban beállott egy rosszabbodás a román nép és az itt élő magyarság között és erősödő módon jelentkezett szeparatizmus, akkor kérdéses, hogy az iskolák egyesítése és ezek megoldásának módszere alkalmas-e a szeparatív [*sic!*] törekvések felszámolására?

Mint tudjuk az iskolák egyesítése gyakorlatilag már kezdetét is vette. Nyomban az országos konferencia befejezése után a PB egy tagja és Joja miniszterelnök-helyettes Kolozsvárra, egy másik PB-tag és egy PB póttag (Mogyorós és Răutu elvtársak) Marosvásárhelyre utaztak. Egyesített gyűléseket tartottak Kolozsvárott az egyetemi tanárokkal és a főiskolai hallgatókkal. [...] ⁴

A két kolozsvári egyetem összevonása hírek szerint az ősszel fog megtörténni, Universitate Babeş-Bolyai egyetem név alatt. Az új egyetem szervezeti felépítésén már dolgoznak. Ez ideig megszüntették a román és magyar diákok különálló internátusait és éttermeit, összeköltöztették a diákokat és együtt étkeznek. A két egyetemen lévő diáktanácsokat összevonták, hasonlóan egy új pártbizottságot hoztak létre az eddigi kettő helyett.

1 A jelentést megkapták a Politikai Bizottság tagjai és Szilágyi Dezső.

2 Kihagytuk az egyetem-egyesítés előzményével, a februári diákkonferenciával kapcsolatos értesítéseket.

3 A kihagyott részben Keleti Leninnek azzal az 1911-es cikkével foglalkozik, amelyre a román pártvezetés hivatkozott az iskolák egyesítésének „megideológizálásakor”.

4 A kihagyott részben Keleti nagykövet a márciusi kolozsvári „egyesítési-gyűlésekkel” kapcsolatos információit olvashatjuk.

Ami a magyar nyelvű oktatás kérdését illeti, ezzel kapcsolatban felső helyről több megnyugtató kijelentés hangzott el. A Joja miniszterelnök-helyettes mondotta többek között a konferencián történt felszólalásában, hogy „Az RMP és a népi demokratikus állam gondot fordít arra, hogy az együtt lakó nemzetiségek ifjainak oktatását fejlessze és biztosítsa, hogy anyanyelvükön tanulhassanak...” A gyakorlatban azonban ez még problematikus. A dolog megoldása nyilván nem megy a magyar oktatás jogának bizonyos csorbitása nélkül. Ha egyesítik a két egyetemet, nyilván elképzelhetetlen, hogy az egymás mellett élő román és magyar diákok számára akár egy időben, akár egymás után román és magyar nyelven is előadjanak. Először is minden magyar tanártól megkívánják, hogy román nyelven is beszéljen, a magyar diákoktól hasonlóképpen, fordítva azonban egyik esetben sem. Ebből következik, hogy a különböző tantárgyakat román nyelven fogják előadni, esetleg a magyar irodalom tanszéken folynak majd az előadások magyar nyelven, külön a magyar anyanyelvű hallgatók számára. Ebből következik, hogy a nemzeti jogok felett való aggodalmaskodáson túl, főként Kolozsvárott, idegesség tapasztalható egzisztenciális szempontból is, mert az egyetemek egyesítése jelentős alkalmazotti létszám megtakarítással jár, elbocsátásra elsősorban a magyar nyelvű tanárok és más alkalmazottak számítanak, akiknek elhelyezkedése nem könnyű.

Érdekes ezzel kapcsolatban Joja elvtárs véleményét megismernünk, aki az egyik barátunk előtt többek között a következőket jelentette ki: senkinek sincs szándékában Romániában a magyarokat valami fajta gettóba zárni. Művelődési lehetőségük is megmarad a továbbiakban és semmiféle numerus clausust nem kívánnak felállítani. A két kolozsvári egyetemet össze fogják vonni, amely ezután nem lesz sem román, sem magyar, hanem szocialista egyetem. Ezt úgy látják, az érdekeltek helyeslik, mindössze néhány régi magyar egyetemi tanárnál tapasztaltak burzsoá nacionalista megnyilvánulásokat. Az eddigi iskolapolitikájuk a nemzetiségekkel kapcsolatban hibás volt. Nem tudja, hogy követhettek el ilyen hibákat. Tévedés volt eddig a külön magyar anyanyelvű iskolák megengedése. Az egyetemek egyesítésén túl most gondolkodnak a középiskolai kérdések megoldásáról is. Vannak olyan elgondolások, hogy a magyar nyelvű középiskolákban egyes tantárgyakat román nyelven adjanak elő. Ez átmeneti megoldás lenne az első évekre, hogy a román nyelvet teljesen elsajátítsák a magyar fiatalok, később pedig teljesen román nyelven taníthassanak. Ami a Magyar Autonóm Tartományon kívül lévő magyar iskolák kérdését illeti, itt magyar-román vegyes iskolák szervezésére is gondolnak. Az iskola kérdésével párhuzamosan felmerül más egyéb kulturális intézmények jövőbeni helyzete is. Sokan felvetik, minek Kolozsvárott egy külön román és egy külön magyar opera. Megvizsgálják, hogyan lehetne e kettőt egyesíteni.

Fentiekből a legérdekesebb megállapítás, hogy a magyar nyelvű iskolák engedélyezése a múltban téves volt. Ebből következik, hogy a nemzetiségekkel való bánásmód kérdésében most valóban egészen új politikai elgondolás megvalósítása veszi kezdetét. Remélnünk kell, hogy az intézkedések a marxizmus-leninizmus szellemének megfelelően helyes irányt vesznek, megerősítik az itt élő nemzetiségek erkölcsi politikai egységét a román néppel, s hozzájárulnak Magyarországra és a RNK testvéri kapcsolatainak további erősítéséhez.

*Keleti Ferenc s.k.
nagykövet*

MOL, az MSZMP KB Külügyi Osztályának iratai, M-KS 288. fond, 32/1959/5. ő. e., 003394. sz., másolat. Közli Vincze Gábor: A fordulat éve. 1959. A román kisebbségpolitika. In: Beszélő évek. (A Kádár korszak története.) I. rész (1957–1968). Budapest 2000. Beszélő kiadása, 131–136. o.